

Jeroen Olyslaegers

Vul zelf in: ‘Wij...’

Een gemankeerde rouwzang voor wij

Uitgesproken op 19 februari 2009 in het Brusselse literatuurhuis Passa Porta, aan de vooravond van de 100ste verjaardag van het stichtingsmanifest van het futurisme. ‘Futuristisch Manifest Revisited’ was een organisatie van Het beschrijf en Vlaams-Nederlands Huis deBuren i.s.m. Kaaitheater, in het kader van het festival Performatik.

Dames en heren,
Vriendinnen en vrienden,
O lotgenoten,

Een tijdje geleden heeft Piet Joostens mij gevraagd om mij te buigen over het manifest van Marinetti. Hij vroeg me specifiek om aandacht te hebben voor het woord ‘wij’ dat zo veel gebruikt wordt in deze tekst. Die vraag kwam niet uit de lucht vallen. Piet weet immers dat ik volgende maand een roman uitbreng die *Wij* zal heten, wat uiteraard het vermoeden wekt dat ik in het lang en in het breed heb nagedacht over alles wat met ‘wij’ te maken heeft. Ik hoop dat u mij toestaat, dames en heren, om meteen zelf even de link te leggen.

Mijn roman speelt zich af tijdens de zomer van 1976. Een hoop bevriende Vlamingen viert vakantie op een berg in Spanje. Het woord ‘Vlaanderen’ of ‘Vlaming’ komt nergens in het boek voor, maar het kadert wel in een specifiek moment van het Vlaams-nationalisme en sommige van mijn personages koesteren de droom van zelfbeschikking en onafhankelijkheid. Een jaar later, in 1977, volgt de zoveelste breuk tussen fracties van datzelfde Vlaams-nationalisme en wordt het Vlaams Blok, nu Vlaams Belang, opgericht. Het is een van de meest intrigerende en tragikomische aspecten van deze beweging dat er immer verwarring ontstaat over wie nu eigenlijk de echte, goede Vlaming representeert. Wie spreekt voor wie?

Voor mij is dat een universele vraag, zelfs in deze tijd. In mijn roman probeert het hoofdpersonage heel deze geschiedenis, zijn gezin en zijn vriendenkring, al wat met ‘wij’ te maken heeft, weg te branden uit zijn leven. Het woord ‘wij’ is een bron van ressentiment, van onbehagen, van schaamte af en toe, van afstand en scheiding. Daarom is de tekst die ik vandaag uitspreek een gemankeerde rouwzang voor het woord ‘wij’. Gemankeerd, omdat

alles mank loopt, als een strompelende Oedipus die blind is voor wat hij heeft gedaan en zichzelf zijn ogen uitsteekt om beter te kunnen zien. Een rouwzang omdat het woord ‘wij’ onmogelijk is geworden, misschien maar goed ook na de twintigste eeuw. Maar geldt dat dan ook voor deze eeuw? Als we over ‘wij’ spreken, lispelen er al demonen op de achtergrond, komen oude spoken ons aanmanen om voorzichtig te zijn. Als we over ‘wij’ spreken, hebben we het over politiek. Maar ook, en dat is misschien zelfs mijn centrale punt in verband met het futuristisch manifest van Marinetti: als we over wij spreken, spreken we ook over tijd.

Want wie zijn wij? Wie spreekt er voor ons? Wie neemt het woord in onze plaats en op welk moment? Wie vertolkt de spreker in tijden van onheil, wie neemt het woord wanneer een mes glanst in de handen van een moordenaar? Wie vertegenwoordigt ons? Zijn wij nog te vertegenwoordigen? Zijn wij er nog? Hebben wij ons teruggetrokken in kleine cellen bemand door één vrouw of één man? Of was er van een terugtrekking nooit sprake? Hebben wij het woord ‘wij’ gebruikt als camouflage tijdens lang vervlogen tijden? Heeft er ooit een ‘wij’ bestaan? Is het theater dat ooit dit ‘wij’ een podium heeft gegeven niet al lang gesloten? Hoeveel onmogelijke uitspraken heb ik, heeft u, hebben wij al niet gehoord over ons?

Theater is van het volk, hoorde ik regisseur Dirk Tanghe verkondigen toen de eerste productie van het Publiekstheater het daglicht zag. Theater is volks. Volk en wij. Horen wij bij dat volk? Is Dirk Tanghe volks? Of heeft hij door die uitspraak zich juist boven het volk geplaatst? Er is volk en er is Dirk Tanghe. Klopt dat? Of behoort Dirk Tanghe door die uitspraak dan toch tot ons, tot onze stam, het volk? Of is Dirk Tanghe een *alien*, gestuurd door buitenaardse intelligentie, die ons iets komt verkondigen wat wij vergeten zijn of waar we te gegeneerd over zijn om nog over te praten?

De Duitse filosoof Peter Sloterdijk, die ik in deze tekst af en toe zal citeren, geeft Dirk Tanghe, *alien* of niet, weinig hoop over het gebruik van het woord ‘volk’ in deze laatkapitalistische tijden. Het woord ‘volk’ is uitgerangeerd. Sloterdijk schrijft: ‘Wil men het woord ‘volk’ in het geavanceerde kapitalisme definiëren, dan komt men al gauw uit bij de verzameling van individuen die van buitensporige beloning verstoken blijven. Het volk is die groep van mensen die er niet op hoeven te rekenen ooit voor hun loutere verschijning betaald te krijgen.’ Sloterdijk contrasteert het woord ‘volk’ met de *beautiful people* waartoe iedereen in een kapitalistisch systeem wil behoren. Met andere woorden, geef het volk wat jij meent dat het volk wil, maar spreek ze onder geen beding aan met het woord ‘volk’. Ik ben benieuwd of het Publiekstheater overeind blijft in een Vlaanderen waar een grote groep het liefst in een loft wil wonen, in een decor geproduceerd door Woestijnvis en met – ik zeg maar wat – Koen De Bauw of Lien van de Kelder als *playmate*.

Het gebruik van ‘wij’ vraagt immers om moeilijkheden, zeker als je die ‘wij’ nog eens laat verschuilen onder het woord ‘volk’. Er is altijd iemand die naast dat ‘wij’ gaat staan en in onze tijd is het zelfs bijna een metafysische plicht om een kritische houding aan te nemen ten opzichte van dat ‘wij’. Met iedereen, zoals ze in Antwerpen zeggen, maar niet met mij.

Dat neemt niet weg dat dit ‘wij’ een pesterig spook blijft, hoeveel afstand je ook neemt. Dus: wie zijn wij? Wat hebben wij gemeenschappelijk terwijl we staren naar een televisie- of een computerscherm en ons profiel aanpassen op Facebook ter vermaak van ‘onze’ vrienden? Misschien is zelfs Facebook een symptoom van een nieuw ‘wij’. Het is intrigerend hoe snel Facebook-gebruikers reageren op de wereld rondom hen en ook verschillende keren oproepen om hun mening over diezelfde wereld te delen. Alles komt aan de oppervlakte. Woede kan daarbij gemeenschappelijk zijn. Angst ook. Hoop ook. Afgrijzen ook. Wat delen wij? Wat delen wij allemaal samen? Wie vertolkt wat wij voelen? En is het woord ‘wij’ in die vertolking gebaseerd op een omarming van alles en iedereen, of wordt het ook voor andere doeleinden gebruikt? Voor een lynchpartij bijvoorbeeld, wanneer iemand van ons met een mes door een kinderdagverblijf gaat. Wij veroordelen, wij ontdoen een moordenaar van zijn menselijkheid, wij beschouwen hem als een monster, en niet als een deel van ons.

Want wie a zegt, denkt soms heimelijk aan b. Wie het dan over ‘wij’ heeft, denkt aan een ‘hij’ of ‘zij’ of ‘zij’ in het meervoud. Wij is een woord dat uitsluiting in onze oren fluistert. Wij en zij. Marinetti bedient zich in zijn tekst overvloedig van het woord ‘wij’. Op het eerste gezicht maakt dat gebruik van ‘wij’ duidelijk dat we hier een manifest in onze handen hebben. Maar het ‘wij’ van Marinetti krijgt in zijn tekst concurrentie van een ‘jullie’, van een ‘ik’, van een ‘men’. Zodra je je aandacht hierop vestigt, wat ik ook deed, want ik voelde me moreel verplicht door de vraag van Piet Joostens, wordt dat manifest juist door het gebruik van ‘wij’ een labyrint, waar je, zoals Louis Paul Boon ooit schreef in *De Paradijsvogel*, niet uitkomt ‘zonder vuil, beroofd van persoonlijk bezit en besmet door nog naamloze ziekten’.

Dat klinkt dramatisch en dat is ook de bedoeling, niet van mij, maar van Marinetti. Ik ben ervan overtuigd dat dit Futuristisch Manifest een *mindfuck* vol allure is, misschien zelfs niet zozeer geschreven voor de eerste lezers van *Le Figaro* in 1909, maar geschreven voor u, voor mij, voor ons. Van bij het begin wordt het niettemin duidelijk dat u en ik niet tot die ‘wij’ behoren. ‘Wij’ bestaat uit Marinetti, een woedende ik, samen met zijn vrienden. Mijn vrienden en ik. Verder in de tekst zegt hij: ‘Maar **ik** keur niet goed dat **ons** verdriet, **onze** kwetsbare moed, **onze** ziekelijke onrust, dagelijks worden meegenomen naar het museum.

Waarom wil **men** zich vergiftigen? Waarom wil **men** rotten?' Ik... ons... men. En nog verder schrijft hij: 'Ik zeg jullie dat in werkelijkheid het dagelijkse bezoek aan musea, bibliotheken en academies (kerkhoven van ijdele pogingen, een calvarieberg van gekruisigde dromen, registers van afgekapt enthousiasme!...) voor artiesten even schadelijk is als de te langdurige bescherming die ouders geven aan bepaalde jongelieden die dronken zijn van hun genialiteit en eerzucht.' Deze paragraaf sluit hij af met de woorden: 'Maar wij willen er niets meer mee te maken hebben, met dat verleden, wij, jonge, sterke futuristen!' Van 'ik' naar 'ons', en over 'men' naar 'wij'.

De 'wij' van Marinetti is gebonden door leeftijd, het is een generatie. Hij kondigt meteen al de opvolging aan van zijn of hun generatie. En nu komen wij uit op het woord 'zij', de nieuwe jongeren die ooit zullen komen kijken naar de 'wij' van Marinetti. Hij schrijft: 'Zij zullen zich rondom ons verdringen, hijgend van aandoening en ergernis, en allen zullen buiten zichzelf geraken door onze trotse, onuitputtelijke moed, en zich op ons werpen om ons te vermoorden, gedreven door een haat, die des te onverzoenlijker is naarmate hun harten meer bedwelmd zijn door liefde en bewondering voor ons.' De aflossing van de wacht is in de ogen van Marinetti van bij het begin onvermijdelijk. Wie zich aankondigt als een krijger zal door hetzelfde krijgerzwaard sneven.

Maar ook dat lijkt niet het uiteindelijke punt van de tekst. Even later heeft hij het over 'jullie', dat zijn wij dus, wij die deze tekst lezen en analyseren. Marinetti geeft ons een bijna goddelijke kracht, de wijsheid en het overzicht staan aan onze kant. De 'wij' die Marinetti aankondigt; zijn vrienden en hij dus, is immers tot ondergang gedoemd. Dat weet Marinetti. Hij eindigt zijn tekst als volgt: 'Hebben jullie hier wat tegenin te brengen?... Hou op! We weten het al... Begrepen!... Onze mooie leugenachtige intelligentie zegt ons dat wij de samenvatting en de voortzetting zijn van onze voorvaderen. – Misschien!... Het zij zo!... Maar wat doet het er toe? Wij willen niet begrijpen!... Wee degene die deze roemloze woorden tegenover ons zal herhalen!... Hoofd omhoog!... Recht overeind op de top van de wereld, dagen wij nog één maal de sterren uit!...'

Het inzicht staat dus aan de kant van 'jullie', wij dus. En wat zich aankondigt als een manifest, een krijgshaftige oproep die blijkbaar gericht is aan Marinetti zelf en zijn generatiegenoten, lijkt te eindigen in slachtofferschap, misschien zelfs een offer. Wie stelt dat hij samen met zijn vrienden nog éénmaal de sterren wil uitdagen, zegt in feite dat het hopeloos is om de dingen permanent te veranderen. De 'wij' in de tekst verzet zich deze wetenschap en legt het inzicht van de tijd en de dingen die voorbijgaan in de schoot van 'jullie', van ons, de lezer.

Het is makkelijk om dit manifest als een voorspel op het mortiervuur, de loopgrachten, het industriële bloedvergieten van de Eerste Wereldoorlog te lezen. Het is even gemakkelijk om op basis van deze tekst het failliet van de avant-garde in onze tijd aan te klagen. Maar wat zou er gebeuren indien wij aannemen - en elk gebruik van wij in mijn eigen tekst is ambigu, noodzakelijk ambigu zelfs – dat deze tekst zich compleet los zingt van de tijd en ruimte waarin hij gepubliceerd is, dat hij niets te maken heeft met wat daarna is gebeurd, zowel op de slagvelden van Europa of in de kunstenaarskringen die werden opgericht na dit manifest en waarvan velen schatplichtig zijn aan wat Marinetti toen schreef? Er zijn genoeg aanwijzingen dat Marinetti tijd als een cyclisch gegeven beschouwt, en juist het lineair denken over tijd probeert uit te schakelen. Generaties van verzet en recuperatie volgen elkaar op als seizoenen. Zodra een generatie de kop opsteekt, een nieuw fonkelend ‘wij’, staat de volgende generatie, een ander, al even fonkelend ‘wij’ al weer te trappelen. Al die generaties gaan op in de humus van de recuperatie.

Er is nooit iets nieuws onder de zon, en dat wist Marinetti ook. Stel nu dat dit het uiteindelijke punt is van de tekst, dat tijd een cyclisch gegeven is, misschien zelfs een illusie, en dat verzet onvermijdelijk wordt gevolgd door recuperatie en aanvaarding, tot een verzet dat uitdooft en vervolgens reïncarneert. Vooruitgang wordt dan ook een illusie, in ieder geval op collectief vlak. Verzet is even illusoir als de eerste lentekriebels die onvermijdelijk overgaan in zomer, herfst en winter. Marinetti lijkt te willen uitschreeuwen dat deze illusie, die leugen van verzet hem en zijn vrienden moet gegund worden. Paradoxaal genoeg klinkt hij tegelijk strijdvaardig als defaitistisch. In de overwinning van een nieuwe generatie schuilt de nederlaag van de tijd.

Is dit avant-garde? In ieder geval niet wanneer je het in een bepaald tijdvak probeert te plaatsen. Ik heb altijd moeite gehad met een term zoals ‘historische avant-garde’, alsof die avant-garde compleet ontdaan is van elke relevantie voor de tijd waarin wij leven, een lemma in een encyclopedie, beperkt en zelfs opgesloten in de lineaire tijd, de historische tijd. Marinetti lijkt daar zelf aanleiding toe te geven. Hij weet dat hij geschiedenis maakt, dat hij tijd en ruimte markeert met deze woorden. Het is net alsof hij zelf al het encyclopedisch lemma schrijft waarin hij en zijn beweging figureren. Zijn lofzang op vliegmachines en technologie lijken oprispingen, ijdele provocaties van iemand die weet dat zijn tijd al voorbij is vanaf het moment dat het manifest gepubliceerd wordt. De tijd heeft hem daarin gelijk gegeven: de tijd die wij als waarachtig beschouwen, de historische tijd, de tijd van data en

gebeurtenissen, netjes gerangschikt op een tijdslijn. Begin van het futurisme: 20 februari 1909.

En toch is er meer aan de hand. Dat heeft alles te maken met hoe literatuur functioneert. Voor iemand die boeken leest is tijd sowieso een illusie. Een goede tekst of een goed boek zuigt je op in een andere wereld en niet per definitie in een andere tijd. Sommige boeken worden pas jaren later relevant voor wie ze gekocht heeft. Literatuur laat zich niet noodzakelijk vangen door de tijd waarin ze wordt gepubliceerd. Sommige boeken zijn onvervalste demonen die na tweeduizend jaar nog steeds grote groepen mensen onder hypnose kunnen brengen. Een achttiende-eeuwse roman kan een eenentwintigste-eeuwse lezer plotseling zo aanspreken dat zij of hij het gevoel heeft dat deze tekst jarenlang in de boekenkast op haar of hem heeft liggen wachten. Het zijn als brieven die aan ieder van ons zijn geadresseerd, maar die jaren op een plank stof vergaren voor de boodschap doordringt of pas na de tweede of derde keer ernstig gelezen en begrepen wordt. Literatuur is een transformatiemachine met de pauzetoets ingedrukt, totdat een boek door een lezer wordt opengeslagen.

De tekst van Marinetti is een performatieve tekst, een tekst als een performance, een geest uit een fles die met de juiste rituelen plotseling hoog boven ons uit torent. Misschien spreekt hij dus nu tot ons, wars van alle tijd, maar toch op dit moment, op deze avond, op 19 februari 2009. Marinetti richt het woord tot iedereen die hier vandaag aanwezig is. Wij hebben hem opgeroepen, als bij een spiritistische seance. En hier staat hij nu temidden van ons, naast mij en naast u, als een hologram van woorden. En hij vervloekt ons. Hij vervloekt ons omdat we weten hoe het hem zal vergaan, hoe zijn beweging zal worden bijgezet in een mausoleum, een museum dat hij zo verafschuwt. Hij zegt het letterlijk op het einde: ‘Wee diegene die deze roemloze woorden tegenover ons zal herhalen!... Hoofd omhoog!... Recht overeind op de top van de wereld, dagen wij nog één maal de sterren uit!..’

Toch schiet het woord ‘futurisme’ als een pijl uit een boog recht ons derde oog in, het oog dat onze visioenen produceert. In de lineaire tijd zijn wij allemaal futuristen geworden, *Blade Runners*, zoals Harrison Ford in de gelijknamige film, omgeven door de verlokkingen van de toekomst, bij gratie van het negeren van het heden en het vergeten van het verleden. Dit zijn a-historische tijden, waarvan sommigen beweren dat de geschiedenis is afgelopen of zelfs definitief zal aflopen in 2012. De Mayakalender geeft dan definitief de tijd op en spiegelt ons een zwart gat vol mogelijkheden maar misschien ook onheil voor. Dit zijn dus apocalyptische tijden, waar de vermoeidheid over het exces en het opgebruiken van onze

planeet triomfeert als een koortsdroom en men nauwelijks kan wachten tot alles krakend in elkaar stort en een kolonie kakkerlakken de menselijke soort overleeft.

Peter Sloterdijk schrijft in zijn essay *Woede en tijd* dat dit apocalyptische denken van ons allemaal ramptoeristen heeft gemaakt. Hij had net zo goed kunnen zeggen dat de Apocalyps ons in futuristen heeft getransformeerd. Sloterdijk heeft het o.a. over het kapitaliseren van het woord 'wij'. Zijn tekst opent met het begin van de *Ilias* van Homeros. Achilleus is woedend. Hij is woedend omdat hij vindt dat zijn eer geschonden is. Sloterdijk merkt meteen op dat wij, als hedendaagse lezers, over een tijdspanne van duizenden jaren worden opgeroepen om ons tegenover die woede te verhouden, net zoals wij ons nu verhouden tegenover een 'wij' en een sluimerende woede van Marinetti in een honderdjarige tekst. Voor Sloterdijk staat die woede centraal, of beter: juist onze verhouding met dat woord staat centraal. Er wordt hier een kennis aangeboord, er wordt een raam geopend dat uitgaat op een emotioneel landschap dat wij vergeten zijn. Naast termen zoals *eros* en *logos*, is er immers nog een ander concept dat de Grieken ontwikkeld hebben. De *thymos*. Het is een orgaan in het innerlijk van de held dat woede veroorzaakt, wraakzucht, maar eventueel ook hoop; al wat de held boven zichzelf uit doet toeren. Het is een orgaan dat de goden gebruiken om met de helden te communiceren. Er zijn niet echt woorden in het Nederlands die dit begrip adequaat vertalen. *Thymos* kan persoonlijke verontwaardiging zijn, een verontwaardiging die men niet kan ontlopen, tenzij men zichzelf verloochent.

Er is iets voor te zeggen dat Marinetti, net zoals Achilleus, last heeft van dat merkwaardige orgaan dat *thymos* heet. Er schuilt een onverzettelijke kracht in zijn woorden, een wil die zich enkel kan meten of die zich graag wil verantwoorden tegenover de goden. In mijn roman *Wij* heeft het hoofdpersonage Georges ook last van die kracht. Hij wil zich onttrekken uit de gemeenschap, uit dat wij-gevoel, zonder dat hij weet dat er een prijs voor moet worden betaald. Marinetti spreekt juist voor een gemeenschap, hij pleit voor een gevoel van verzet binnen de krijtlijnen van die gemeenschap, maar hij is zich reeds bewust van de prijs die hij daarvoor betaalt.

Sloterdijk gebruikt het gevoel van *thymos* om het over 'wij' te hebben. De filosoof analyseert religieuze en politieke ideologieën die zich verhouden met het gevoel van woede over bijvoorbeeld sociale wantoestanden of ongelijkheid. Hij leent woorden uit de financiële wereld om de verhouding tussen leider en volgelingen te omschrijven. De proletarische revolutie die Marx of Lenin voor ogen hadden, gebruikt woede en klassenbewustzijn als een kapitaal dat gedeeld wordt door mensen. Sloterdijk schrijft: 'De militante mens toert niet voor zichzelf, hij maakt indien nodig zijn persoonlijke gevoel tot een klankbodem voor een

opwelling van woede van algemene strekking.’ Dit reservoir van woede, gedragen door velen, wordt verleid door leidinggevende figuren. Zij openen een ‘woedebank’. Iemand als Lenin stelt zijn potentiële cliënten, in dit geval de arbeiders, voor om hun woedekapitaal bij de bank van het communisme onder te brengen. In ruil voor het afgeven van het beheer van dat kapitaal, reikt Lenin – aldus Sloterdijk - dividenden uit zoals de droom van een klassenloze maatschappij en een gerechtvaardigde wraak ten opzichte van de kapitalisten. ‘Breng uw woede naar mij en ik zal ze beheren.’ De ideoloog is dus als een bankdirecteur, maar tegelijk maakt hij samen met zijn partij duidelijk dat ze de tijd beheersen, dat ze in de toekomst kunnen blikken en zo hoop kunnen verschaffen.

De fictie van die droom moet onder alle omstandigheden worden gewaarborgd. *A change is gonna come*, dus, en liefst tot in de eeuwigheid. Sloterdijk schrijft: ‘Heel consequent maakt de partij dus aanspraak op ‘leiding van de geschiedenis’. Maar omdat de avant-garde zonder het vooruitzicht dat de massa’s haar zouden volgen, van haar ‘basis’ afgesneden zou blijven, moet ze de fictie van de principiële mogelijkheid van een volmaakt klassenbewustzijn bij hun volgelingen onder alle omstandigheden overeind houden. De praktische conclusie luidt dus: alleen de partij belichaamt het legitieme woedecollectief...’

Politieke en in sommige gevallen ook religieuze leiders (Sloterdijk heeft het ook over de ene God in het Oude Testament) beheren de woede van hun volgelingen. De partij vormt met haar leiders een avant-garde in de geschiedenis. Dat wil zeggen: een leiderschap in de lineaire tijd. Maar dat wil ook zeggen dat er over een afwisseling van de macht geen sprake kan zijn en dat die al zeker niet in het vooruitzicht wordt gesteld. Leiders van ideologieën zijn er voor de eeuwigheid, of zoals de nazi’s het stelden: voor minstens duizend jaar. Een duizendjarig rijk van woede en wraak. In feite zijn wij vandaag de klein- en achterkleinkinderen van de cliënten van deze ‘woedebank’. Wij hebben gezien wat ideologie kan veroorzaken en de horror en het afgrijzen voor de compleet ontspoorde doodsmachine van het nazisme of de goelags onder Stalin heeft ertoe geleid dat wij ons hebben afgewend van wat voor ideologie ook. Dat afwijzen is steeds verder gegaan tot er van een ‘wij’ nog nauwelijks sprake was. De gêne ten opzichte van elk collectief denken is in dit consumptieparadijs totaal geworden. De kredietcrisis die vandaag in de wereld van de financiële instellingen heerst, is als een echo van de ideologische kredietcrisis sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Dat wist Sloterdijk ons al te vertellen in 2006. Over het huidige kapitalistische systeem is hij kort maar krachtig: ‘Het kapitalistisch-geldeconomische complex vormt een wereldomspannend netwerk van operaties om schuldenbergen te

verplaatsen. Maar zelfs het meest uitgekende systeem kan op de lange termijn nooit meer dan het moment waarop het ontmaskerd wordt voor onbepaalde tijd vooruitschuiven.’

Geen idee, dames en heren, of u Fortis-aandelen hebt, maar allicht bent u het toch met me eens dat de ontmaskering waar Sloterdijk het over heeft sinds vorig jaar een historisch feit geworden is. Ik weet evenmin wat Sloterdijk vindt van de verkiezing van Barack Obama, maar ik maak me sterk dat hij ook hier voor de eerste keer sinds decennia een *thymotische* revolutie ziet. Er zijn genoeg elementen aanwezig dat Obama een maatschappij voor ogen heeft die gebaseerd is op *thymos*, deze keer niet gedragen door collectieve woede, maar door hoop, en dat de nieuwe Amerikaanse president een bank van de hoop geopend heeft ten opzichte van een falend, failliet systeem. Ideologische overwegingen worden vervangen door pragmatisch denken, een noodoperatie die ver van links of rechts of andere oude tegenstellingen poogt om iedereen aan boord te krijgen. Obama is verkozen op basis van een wij-gevoel. *Yes, we can*. Maar maakt hem dat tot een avant-gardist, of zelfs een futurist? Misschien wel in de lineaire tijd, hoewel Obama zich juist plaatst in een traditie van denkers en presidenten zoals Jefferson en Lincoln.

Maar dat maakt niet uit. Er is een nieuw virus gelanceerd, een nieuw paradigma. Toekomst en vooruitgang zijn sinds kort weer woorden die mensen kunnen enthousiasmeren, een wat vreemde vaststelling nu we hier samen de honderdste geboortedag van het futurisme vieren. Misschien ben ik dus te laat of te vroeg met mijn gemankeerde rouwzang voor ‘wij’.

‘Wij’ is een politiek woord. En met de juiste retoriek, op het juiste moment in de lineaire tijd, wordt een gereïncarneerde uitspraak zoals *Yes, we can* plotseling als verfrissend ervaren.

Ik roep nog een keer Marinetti op, dit hologram van woorden, in ons midden. Zijn manifest verdient losgemaakt te worden uit de lineaire tijd, weg van de honderdste geboortedag die we nu vieren. Wat hem zo avant-gardistisch maakt is juist het feit dat hij wijst op de vergankelijkheid van de tijd. In zijn manifest voert hij een ritueel op dat ouder is dan elk filosofisch denken en dat ieder van ons kan begrijpen. De tekst is een offergave van de jonge, wilde denkers die het stof willen wegblazen en zich tegelijk realiseren dat het niet draait om het nieuwe maar om de erkenning van het cyclische. Het is een tekst die gedragen is door een wij, geschreven voor jullie, geschreven voor mij.

Of zoals schilder en sjamaan Brion Gysin het ooit zei: ‘We are here to go.’